RhetoricaScandinavica

Online, vol 28 / 2024

Tema:
Nyskabende retorik

Tidskrift för skandinavisk retorikforskning
Nr. 89 – 2024

RhetoricaScandinavica

rhs.retorikforlaget.se

Huvudredaktör
Frida Buhre
frida.buhre@littvet.uu.se

Redaktion
Janne Lindqvist
Øyvind Ihlen
Marie Lund
Eirik Vatnøy

Redaktionsråd
Kjell Lars Berge, Oslo
Otto Fischer, Uppsala
Jonas Gabrielsen, Roskilde
Marie Gelang, Örebro
Lennart Hellspong, Södertörn
George Hinge, Aarhus
Elisabeth Hoff-Clausen, København
Jens Elmelund Kjeldsen, Bergen
Christine Isager, København
Christian Kock, København
Marie Lund, Aarhus
Brigitte Mral, Örebro
Anders Sigrell, Lund
Jan Svennevig, Oslo
Orla Vigsø, Göteborg

RhS online
www.rhs.retorikforlaget.se

Administration
Retorikförlaget AB, Bruzeliusgatan 6A, S-25, Sverige
rhetorica@retorikforlaget.se · www.retorikforlaget.se

Kontakt: Danmark
Marie Lund, Institut for Kommunikation og Kultur,
Aarhus Universitet, Langelandsgade 139, 8000 Aarhus C.
Tel. + 45 21142207. retml@cc.au.dk

Norge
Øyvind Ihlen, Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo, Postboks 1093 Blindern, 0317 Oslo
Tel: +47 22850422, oyvind.ihlen@media.uio.no

Sverige & Finland
Janne Lindqvist, Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala Universitet, Box 632, 751 26 Uppsala
Tel: +46 (0)18-471 2960, janne.lindqvist@littvet.uu.se

© Författarna & Retorikförlaget AB 2024.
Alla rättigheter förbehålles. Kopiering utan förlagets medgivande är förbjuden. Gäller även för undervisningsbruk.

Ansvarig utgivare enligt svensk lag: Peter Ström-Søeberg
ISSN 1397-0534 (print) / 2002-7974 (online)

https://doi.org/10.52610/CMUC2085

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 2002-7974
No 89, 2024, pp 120-142, Publisher: Retorikförlaget AB
https://www.doi.org/10.52610/rhs.v28i29.316

Author Tina Thode Hougaard, Aarhus University
https://orcid.org/0000-0002-9198-2198

Title Socially critical mememakers – a new voice in the debate ["Samfundskritiske mememagere – en ny stemme i debatten"]

Abstract Memes can be described as a humorous, sometimes satirical, post with intertextual or implied effects that work in conjunction with the visual appeal. Central to memes is the repetition and use of templates. Reading and producing memes is for many people an everyday practice, often mostly done for fun, but some memes also contribute with a politically socially critical commentary. The article examines how three Danish meme profiles started and developed their account into having special characteristics. In order to assess how they constitute a new voice in the public debate, selected memes are analyzed. By virtue of social media, meme makers gain a speaking position and thus rhetorical agency, whose scope and volume are unpredictable and accelerating because of social media.

Keywords memes, meme profiles, Instagram, humor, satire

Tina Thode Hougaard er lektor ved afdeling for Nordiske Studier, Aarhus Universitet.
0000-0002-9198-2198 */ nortth@cc.au.dk*

Tina Thode Hougaard:

Samfundskritiske mememagere

– en ny stemme i debatten

Memes kan beskrives som et humoristisk, til tider satirisk, indlæg med intertekstuelle eller indforståede virkemidler der fungerer sammen med en visuel appel. Centrale for memes er gentagelsen og skabelonen, det vil sige det at man som retor arbejder ud fra noget givet som ændres i større eller mindre grad, men ideelt set aldrig mere end at det oprindelige stadig er genkendeligt for derved at skabe den nødvendige referenceramme som netop sætter forandringen i perspektiv. At læse og producere memes er for mange en hverdagspraksis, ofte mest for sjov, men nogle mememagere bidrager desuden med en politisk samfundskritisk kommentar. Artiklen undersøger tre danske memeprofilers opstart, udvikling og særlige kendetegn med henblik på at vurdere hvordan de med deres praksis bidrager til samfundsdebatten. Der zoomes ind på mememagernes retoriske håndværk, fx brug af humor og retoriske figurer, for at afgøre hvilken rolle dette spiller for deres etos og for hvordan mememagerne får tilskrevet retorisk handlekraft.

Internetmemes[1] som sociokulturelt fænomen begyndte for alvor at vokse i starten af 2010'erne. Samtidig med en stigende almen opmærksomhed kom en vis grad af kommerciel og politisk udnyttelse af denne kommunikationsform, og ved det amerikanske præsidentvalg i både 2012 og 2016 sås memes spille en ikke uvæsentlig rolle for udfaldet fordi helt nye, anonyme aktører som fx brugerne af det sociale medie 4chan, hvis memes fremkaldte stor mediebevågenhed, fik mulighed for at engagere sig og gøre deres holdning gældende i de politiske begivenheder

1 Selv om internetmemes egentlig er en særlig form for memes, tillader jeg mig i resten af artiklen at bruge termen "memes".

(Miltner, 2017; Ross & Rivers, 2017). I forhold til dansk politik var det dog først ved folketingsvalget i 2019 at memes fik et gennembrud i en sådan grad at det blev kaldt et "memevalg" (Langberg, 2022).

Memes er måske bedst kendt som nemt afkodelige billeder med en overlejret kommenterende tekst som blandt andet kan ses på den aktuelt største danske memeprofil på Instagram @andershemmingsen. Forbindelsen mellem billede og tekst er central idet den ene del danner kontekst for den anden del hvad der gør det samlede udsagn forståeligt. Memes kan dog også være korte videoer på TikTok som aktuelt kan betragtes som den dominerende form. Fælles for de mange typer af memes er at de som fænomen er en integreret del af digitale hverdagspraksisser, deltagelseskultur og multimodal kommunikation.

Det at kommunikere anonymt bliver ofte beskrevet som en essentiel del af memes' måde at fungere på i internetkulturen. I forløberne til nutidens sociale medier, fx chatfora og Second Life, var anonymiteten central for deltagernes identitetsarbejde fordi den tillod eksperimenter med blandt andet køn og personlighed (Turkle, 1997), men med sociale medier som Facebook og Artos fremgang i løbet af 00'erne svandt det anonyme og forfatterløse univers ind. Anonymiteten forblev dog vigtig i forhold til memes fordi det i vid udstrækning sikrede den enkeltes ytringsfrihed og gjorde det muligt at dyrke memes "with no concern for rights, management, monetization, citation, or licensing" (Davison, 2020, s. 132). Det at undgå metadata af nogen slags gav både memet plads som selvberoende enhed uafhængig af skaberen og gjorde det mere ansvarsfrit at skabe samfundskritiske memes (Dynel, 2016; Miltner, 2017; Ross & Rivers, 2017), hvad der særligt har været diskuteret og problematiseret i forhold til udbredelsen af radikaliseret indhold (Askanius & Keller, 2021; Crawford et al., 2021).

Samfundskritikkens vilkår er noget af det jeg ønsker at undersøge i denne artikel, for selv om mange memes laves og cirkuleres alene med henblik på humoristisk adspredelse og ønske om emotionel resonans (Miltner, 2017), fylder kommentarerne til forskellige samfundsmæssige forhold meget i denne kommunikationsform (Rintel, 2013) og sætter memes i familie med satiren. Som en af de første i dansk sammenhæng kaldte Lars Konzack memes "[s]atiriske småbilleder og humoristiske, kultagtige videoklip, der spredes viralt" (2012). 9 år senere gik Konzack endnu længere i et interview til Altinget og påstod at "memes overtager der, hvor satiretegningen slap" (Mauricio, 2021).

Formålet i denne artikel er at undersøge hvad der kendetegner den retoriske praksis hos tre danske mememagere der under pseudonym poster samfundskritiske memes på Instagram: @fantastiskeforældre, @herligesvend og @krænkelseskulturellememes. Jeg ønsker at afdække mememagernes retoriske håndværk, fx brug af humor og retoriske figurer, og at afgøre hvilken rolle dette spiller for deres etos og for hvordan mememagerne får tilskrevet retorisk handlekraft. Min tese er at memet som særegen kommunikationsform kan give dem der forstår at udnytte den særlige memetiske kraft, en stemme i debatten og en position som meningsdanner selvom deres diskurs ikke er klassisk argumenterende. Som Rintel skriver: "Reasoned discourse is a worthy ideal but to privilege it is to repress the many other methods,

rationales, rituals and practices of communication that make up social life" (2013, s. 266). Det er interessant at undersøge hvordan de tre mememagere udnytter deres potentiale til at skabe en ny talerstol i en sådan grad at de bliver dagsordenpåvirkende. Jeg vil til slut diskutere om mememagernes mulighed for at arbejde sig op til en position som kendt mememager intensiverer den enkeltes ytringsfrihed fordi de "represent a reinvigorated, active and unconstrained public voice" (Rintel, 2013, s. 266) og om der eksisterer faldgruber i denne proces.

Teori

I det følgende introduceres kort til forskellige definitions- og anvendelsesorienterede forståelser af memes samt de retoriske begreber kairos, agency, online etos og smæderetorik der fremhæver centrale faktorer i mememagerens praksis, nemlig evnen til at opnå retorisk handlekraft og forstærket etos ved at udnytte og fremhæve det groteske og bespottelige i aktuelle situationer og problemstillinger. I stil med Shifman der opfordrer til at se "the meme as a prism for understanding certain aspects of contemporary culture" (2013, s. 6), er mine teoretiske valg begrundet i et ønske om dels at forstå memes og mememagernes praksis som retorisk, dels at vurdere hvordan de bidrager til samfundsdebatten.

Hvordan defineres memes?

Som en pendant til fænomenet *gener* introducerede Dawkins allerede i 1976 i sin bog "The Selfish Gene" termen *memes* om kulturelle mindsteværdier, fx idéer og måder at gøre ting på som vi mennesker kopierer fra hinanden, jf. den græske term *mimesis* som betyder efterligning eller gengivelse. Memes er "kulturel replikation" (Dawkins, 2006, s. 192), det vil sige en proces hvor et kulturelt artefakt, fx en melodistump, et motto eller en tøjmode duplikeres eller efterlignes og spredes fra person til person (Stryker, 2011, s. 11). "[T]rends, fads, fashions, 'catchy' things, patterns are all memetic" (Rintel, 2013, s. 225). I dag forbindes begrebet oftest med kommenterede billeder eller helt korte videoklip der som "et tema spredes viralt gennem internettet" (Konzack 2012) selvom det dog diskuteres hvorvidt viraliteten er et centralt karakteristikum (Shifman, 2013). "Temaet undergår ofte mange variationer (mash-ups)" (Konzack, 2012), men den hyppige forandring skal være tilpas kohærent for at gøre variationen genkendelig som del af en meme-serie (Johann & Bülow, 2019). Det er ikke interessant i sig selv at dele rene kopier, for det reelt afgørende ligger i den lille fortolkende variation. Med ordet mash-up (sammenblanding) betoner Konzack ligesom Shifman (2013) den collageagtig sammenstilling af mange forskelligartede deleelementer. Shifman forklarer uddybende at memes ansporer til "*extensive creative user engagement* in the form of parody, pastiche, mash-ups or other derivative work" (2012, s. 190, orig. kursiv). To begreber knytter sig til variationen, nemlig det at memes er "replicable and malleable" (Davison, 2020, s. 126), hvad der gør det nemmere dels at dele memet, dels at forme det, det vil sige udnytte memets indbyggede evne for transmission og transformation.

Memes' 'overlevelse' afhænger af tre faktorer: "Fidelity (how easily an idea can be copied), fecundity (how quickly it can be copied) and longevity (how long the idea lasts)" (Rintel, 2013, s. 255).

Hvad kendetegner memes?

Humor, intertekstualitet og atypisk sammenstilling af billeder er vigtige karakteristika for memes (Knobel & Lankshear, 2007). Shifman betoner endvidere det emotionelle i humorens overraskelse og refererer til elementer som anses som grundlæggende i megen humorteori: "playfulness, incongruity, and superiority" (2013, s. 79); hun forstår dermed umiddelbar deltagelseslyst, forventningsbrud og følelsen af overlegenhed som væsentlig for humornydelsen. Rintel går videre endnu idet han beskriver humoren som frivol og morbid og påstår at det netop er en værdi ved memes at de bliver en folkets stemme "that sidesteps the constraints of traditional media (…) as an illustration of freedom of expression" (Rintel, 2013, s. 255). Friheden til at ytre sig handler også om at en ytring kan være værdifuld for samfundsdebatten selv om formen er utraditionel og ligefrem provokerende. Miltner lægger vægt på at det for mememagerne er "an easy and humorous outlet to voice their frustration and displeasure" (2017, s. 413). Men det er også oplagt at inddrage Michael Billigs sondring mellem den disciplinerende og den rebelske humor og latterliggørelse (2005) idet memes både kan være med til at cementere og udfordre det der betragtes som den sociale orden. Politisk parodiske memes konstruerer ofte en diskurs som alternativ til det bestående (Svatoňová, 2023), men kan også drage nytte af "humorous ambiguity" der gør at budskaber med radikaliseret fortegn kan undskyldes med at det bare var for sjov (Askanius & Keller, 2021; Woods & Hahner, 2020). Memes kan dog også fungere helt uden humor hvad Gal et al. viser i deres undersøgelse af LGBTQ-relaterede memes (2016).

Det intertekstuelle element fremmer udbredelsen af memes (Laineste & Voolaid 2016, s. 28), men da det afhænger af publikums adgang til referencerne, kan det også virke ekskluderende. Via "entextualisation" (Laineste & Voolaid 2016, s. 28) kan et tema tilpasses en ny kontekst og dermed på ny relevantgøres for publikum, som når maleriet på Berlinmuren (East Side Gallery) hvor Bresjnev og Honecker kysser hinanden, generindres i 2016 gennem et vægmaleri i Vilnius hvor det nu er Putin og Trump der kysser hinanden. I relation til memes kaldes det *exploitables* (Miltner 2017, s. 414), det vil sige brug af billeder eller videoer der nemt lader sig manipulere på forskellige måder. Memes behøver nemlig ikke altid inkludere tekst. Nogle figurer og situationer er så 'memeable' at den humoristiske og samfundskritiske effekt kan opnås blot ved at manipulere et billede. Et godt eksempel på hvor hurtigt et sådant billede kan tages op, remixes og cirkuleres, sås i 2015 da pressefotograf Sigrid Nygaard tog et billede af en mand der stod på en motorvejsbro ved Rødby og spyttede ned på nogle syriske immigranter og flygtninge der efter en lang rejse gennem Europa var på vej på gåben mod Sverige på motorvejen. Manden blev hurtigt døbt "Spyttemanden", og mange gav deres kritiske kommentar til det der af de fleste ansås som en skammelig og uværdig handling, ved at fx at give manden et

Batman-slap[2], eller gennem latterliggørelse af handlingen ved at opfatte den som et kys givet til en kvindelig flygtning, jf. fig. 1 og 2. Faktisk eksisterer der også et meme hvor spyttemanden kysser Honecker (Meyer & Zierau, 2019, s. 270).

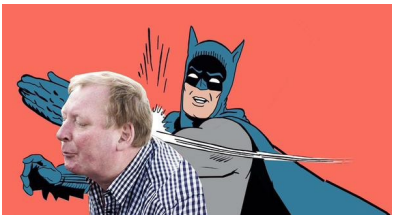

Figur 1: "Spyttemanden"[3]

Figur 2: En kyssende spyttemand[4]

Som eksempler på "produsage" (Bruns, 2009) hyldes memes i litteraturen for at blive skabt i fællesskab, og hvor ophavsret er mindre interessant end "the successive derivations and adaptations" (Laineste & Voolaid, 2016, s. 32). Når memeficeringen af "Spyttemanden" blev så mangfoldig, hænger det sandsynligvis sammen med at de anvendte elementer er "offbeat, unexpected, or ripe for mockery" (Miltner, 2017, s. 411). Mememagernes behandling af "Spyttemanden" blev en del af vores kulturelle selvfortælling om indirekte at tage afstand gennem satiren ved at fremhæve det groteske i mandens handling.

Ifølge Shifman kan noget af attraktionen ved memes ligge i at "the ostensibly unfinished, unpolished, amateur-looking (…) invites people to fill in the gaps, address the puzzles, or mock its creator" (2013, s. 88). Nogle memes er således præget af grimhedens æstetik, "The Internet Ugly", som kan betegnes som "a celebration of the sloppy and the amateurish" (Douglas, 2014, s. 314). Grimheden skulle ifølge Douglas stamme fra 4chans affordans der pressede brugerne til klippe og manipulere nogle 'quick-and-dirty' bidrag i en hastighed der udelukkede omhyggelig brug af billedredigeringsværktøjer. Som en art medialekt vælger mange også den grimme æstetik bevidst for at signalere autenticitet og som et forsøg på at demokratisere deltagelsen (Laineste & Voolaid, 2016) ved hjælp af amatøragtig redigering. Denne meme-æstetik signalerer modkultur og sigter mod at understrege at der er forskel på virkeligheden og forventningerne til den. Det er et forsøg på at hylde og normalisere det uperfekte der ofte skjules på de sociale medier. Et aktuelt eksempel på grimhedens æstetik er instagramprofilen @danmarksmad der ifølge profilteksten er et "øjebliksbillede på hvad danskerne spiser til aftensmad", og som med sine uglamourøse, uæstetiske og til tider nærmest uappetitlige billeder kan beskrives som et modbillede til den æstetisering af mad, også kaldet "foodporn" (Rodriguez, 2014) som præger mange visuelle fremstillinger af mad.

2 https://knowyourmeme.com/memes/my-parents-are-dead-batman-slapping-robin (tilgået 19. sept. 2024).

3 Eksemplet er hentet fra Meyer & Zierau (2019).

4 Eksemplet er hentet fra Facebook hvor flere manipuleringer af "Spyttemanden" kan ses: https://www.facebook.com/jarosjak/posts/10156034588255029 (tilgået 19. sept. 2024).

De mememagere jeg beskæftiger mig med i analysen, bruger særligt i starten af deres virke ofte de såkaldte billedmakroer, det vil sige en præfabrikeret skabelon (makro), ofte et velkendt billede af en arketypisk eller stereotyp situation eller person, kombineret med en overlejret tekst der tidligere i reglen var skrevet med fonten Impact i farven hvid. Rintel skriver om memeskabeloner:

> The memetic process is a product of the human capability to separate ideas into two levels – content and structure – and then contextually manipulate that relationship. Templating is the practical, methodical and material process by which this contextual manipulation is expressed. (Rintel, 2013, s. 256)

Udnyttelsen af billedmakroer består i at tilpasse en idé eller et indhold til en bestemt struktur eller skabelon, som når Spyttemandens mund som skabelon bliver omfortolket til en lidt modvillig tantekyssemund. Denne "templatability" eller tilpasningsevne ser Rintel som et helt essentielt begreb for at forstå memekulturen (Rintel, 2013). Selv om billedmakroerne ser anderledes ud nu end for 10 år siden fordi der fx ikke længere primært skrives med fonten Impact, gælder det stadig at "memetic participation is very much a alive" (Miltner, 2017, s. 425). Memes er blevet en del af vores dagligdags vokabular (Laineste & Voolaid, 2016), og billedmakroer er måske særligt interessante fordi deres "simple packaging" (Shifman, 2013, s. 94) gør dem hurtige både at forstå, ændre og sende videre; de er nemt "employed for political or social debate" (Milner, 2013, s. 65).

Et retorisk blik på mememageren

Mememagerne opererer i dyb samklang med kairos hvor "the viral success of a meme depends on an assortment of various social factors aligning in the right place and at the right time in relation to the right issue" (Ross & Rivers, 2017, s. 2). Fornemmelsen for og evnen til at opportunt at spotte retoriske situationer og omsætte aktuelle nyheder til memes der rammer plet og får indvirkning på diskursen og eventuelt også det politiske klima, måske endda de politiske handlinger, er en af de samfundsengagerede mememageres væsentligste kompetencer. De mestrer at skabe retoriske handlemuligheder ud af konkrete begivenheder.

Når vi beskæftiger os med mememageres samfundskritik, er det derfor oplagt at undersøge om mememageri giver mulighed for at hidtil oversete eller undertrykte retorer kan få retoriske handlekraft via "teksters skabende (generative) funktion" (Leff 2003, s. 9) og det at tilbyde sig som "et medium eller artikulationspunkt for fællesskabets retoriske handlekraft" (Isager 2014, s. 269), samt i givet fald at undersøge hvilke samvirkende kræfter i den brede sociale kontekst, fx en øget brug af visuelle elementer og viral budskabsspredning via sociale medier, der er med til at konstituere mememagerne som betydningsfulde stemmer i den offentlige meningsdannelse. Ved at "indkredse karakteren og kvaliteten af retorisk handlekraft" (Isager 2014, s. 268) hos de mememagere der har flest følgere, vil det være muligt at forstå hvordan "[p]articipatory media (…) can facilitate this active, polyvocal citizenship"

(Milner 2013, s. 2361). Mememagerne er med til at skabe "affinity spaces" (Knobel & Lankshear, 2007) hvor den enkelte kan genkende sig selv, det vil sige opleve identifikation og tilhørsforhold, fx når intertekstualiteten i et meme forstås og værdsættes, eller når man kan identificere sig med det samlede udsagn i et meme. Noget der også kan give en følelse af fællesskab, er det at have et fælles mål, fx at kritisere og delegitimere magtudøvere og meningsdannere der er med til at skabe en hegemonisk diskurs. Delegitimering "demonstrates the absence of rhetorical alignment with the prevalent social values of the time" (Ross & Rivers, 2017, s. 3) og kan blandt andet udøves gennem memes der via mere eller mindre subtil trodsighed sår tvivl om magthavernes bemyndigelse, moralske habitus og generelle egnethed som magtfuld instans. Men det er også vigtigt at kunne leve op til samtalens deltagelseskrav, det vil sige at man, som Hauser udtrykker det, er i stand til at "participate in its conversations" (1999, s. 67), ved fx at følge mediets affordanser og have evnen til at lave memes der viser at man så at sige "speak the dialect" (Douglas, 2014, s. 315). En del af memets fænomenologi er at både den der laver memet, og den der deler det, kan bruge memet persuasivt mobiliserende og samtidig udnytte det sociale element der ligger i den humoristiske underholdning, og det relationelle der ligger i at "viral content travels throughh affinity routs – your friends, familly, and contacts" (Wood & Hahner, 2019, s. 9).

Noget af memets kompleksitet kan forklares gennem forståelsen af polemik og smæderetorik. Personangreb og grovkornet kritik kan ifølge teorier om smæderetorik have en funktion i samfundsdebatten fordi det drejer sig om "ytringer der retter sig mod navngivne personer eller grupper med det formål at nedgøre dem. Formålet er ikke at komme i dialog med disse personer (…), men at destruere dem for synet af et publikum, der er den egentlig modtager" (Roer & Klujeff, 2011, s. 9). Da smæderetorik er mindre sags- og dialogorienteret end polemikken og kan have det formål alene at etablere eller forstærke en kollektiv mod-identitet, bliver den af nogen opfattet som fællesskabsdannende (Roer & Klujeff, 2011). Den forhånelse og beklikkelse der ses i smæderetorik, bliver i dag anset for umoralsk og smagløs, men ved den skarpe og elegante humors hjælp bliver det alligevel underholdende og socialt acceptabelt som politisk satire. I deres til tider smæderetoriske tilgang bruger mememagerne ofte "incongruent humor to expose the contradictions, conflicts and hypocrisy of populist politicians" (Kristensen & Mortensen 2021, s. 2443), men også en mere eksplicit disciplinerende humor kan udstille bestemte menneskers adfærd som latterlig og afvigende hvad der kan forstærke både en følelse af polarisering og af tilhørsforhold (Billig, 2005; Meyer, 2000). Erin Rand (2008) fremhæver provokationen som form med en retorisk kraft så uforudsigelig at den er særligt egnet til at fremkalde reaktioner og skabe forandring fordi den sætter sig på tværs ("queerness") og forstyrrer de institutionelle normer. Provokationen sætter ifølge Rand ind når mulighederne for mere ræsonnerende argumentation er udtømt og kan som stil blandt andet være karakteriseret af voldsom vrede, påståelighed og fremmanede fjendebilleder (2008, s. 301). Den provokerende stil kan betragtes som et individuelt valg af retorisk strategi der via mediernes evne til at øge udbredelsen af budskabet "får fornyet gennemslagskraft" (Rønlev & Bengtsson, 2022, s. 25) og

dermed giver retoren en forstærket retorisk handlekraft.

Memeverdenen har længe været set som et forfatterløst univers hvor interessen ikke samlede sig om et memes ophavsperson, men om hvorvidt memet i sig selv var frapperende og appellerende nok til at blive delt og genfortolket. Men med fremkomsten af memeprofiler som dem i denne artikel bliver det relevant også at undersøge hvilken rolle mememagerens online etos spiller. Den enkeltes troværdighed online bygges ifølge Hoff-Clausen op over tid og gennem performativ konsistens og modtagerorienteret responsivitet, dvs. med situationsfornemmelse, deltagelseskulturel lydhørhed og forståelse for teknologiens og æstetikkens rammesætning (2011, s. 211-213). Online etos er en sympatiens etos hvor der er mere fokus på relationen til publikum, stilen og det passende, end på retors dyder, argumentation og overbevisning (Hoff-Clausen 2011). Online etos er til konstant forhandling, og i en memesfære hvor det at ramme en passende stil hele tiden forandrer sig, er den retoriske handlekraft også afhængig af publikums forkærlighed for det sjove og satiriske.

Der er således adskillige retoriske spørgsmål at stille til mememagernes praksis. I analysen vil jeg undersøge med hvilke retoriske resurser mememagerne markerer sig som kritiske og til tider smæderetoriske kommentatorer af aktuelle begivenheder og samfundsdebatter. Jeg finder det desuden interessant at belyse sammenhængen mellem etos og retorisk handlekraft.

Analyse

Memes deles på mange forskellige sociale medier, men ved at isolere undersøgelsen til danske profiler på Instagram har jeg dels forsøgt at skabe et overblik over den del af memelandskabet der er offentlig og rimelig lettilgængelig[5], dels nærstuderet tre af de aktuelt største memeprofiler der inden for temaerne sundhed og kønsdebat har markeret sig i en grad at mere traditionelle medier har vist interesse for dem. Analyseobjektet er således sammensat af de to mememagere der i foråret 2024 havde flest følgere, @herligesvend og @fantastiskeforældre, og en mememager hvis udprægede brug af smæderetoriske strategier på flere måder skiller sig ud og er interessant i forhold til en diskussion af retorisk handlekraft, @krænkelseskulturellememes. I analysen belyser jeg hvad der kendetegner mememagernes retoriske praksis, herunder brug af humor, intertekstualitet og retoriske og visuelle figurer, for på den baggrund at diskutere hvilken rolle mememagerens online etos spiller for muligheden for at skabe sig en stemme i den danske debat.

5 Mange memes spredes uden traditionel gatekeeping fra person til person eller via bestemte kanaler på sociale medier, fx Reddit. Denne "produsage" (Bruns, 2009) og "spreadability" (Jenkins et al., 2013) var oprindeligt centrale kendetegn for memes. Der eksisterer mig bekendt ingen oversigt over eller forsøg på kortlægning af aktuelle danske memes. Det tætteste man kommer noget sådant, er sitet Knowyourmeme der siden 2007 har forsøgt at dokumentere populære memes' historik.

Det danske memelandskab

Meget tyder på at det der begyndte som en subkultur, her i 2024 næsten er mainstream. Mens alle mememagere i 4chan-tiden bidrog med memevarianter til samme hjemmeside, er billedet i dag snarere at det at poste memes bliver en platform for den enkeltes positionering. I Danmark startede denne drejning med den til dato største danske memeprofil @andershemmingsendk der siden 2013 har delt memes og sjove billeder og videoer på Instagram og længe var den pressen henvendte sig til som ekspert i memekultur. Men i radioprogrammet 'Det Lille Mememageri' på Radio24syv, der sendte fra 2018 til radiokanalen lukkede i 2019 og skubbede memekulturen ud i den bredere offentlighed i Danmark, dannede værten Maya Tekeli i fællesskab med andre mememagere uge efter uge en lang række mere eller mindre provokerende memes som de diskuterede i programmet og lagde ud på deres nye politisk orienterede memeprofiler. Ifølge Tekeli handlede det i høj grad om at prøve Instagrams retningslinjer af, for som hun påpegede, er det et demokratisk problem at den enkeltes ytringsfrihed afhænger af et internationalt firmas bedømmelse af hvornår noget skal censureres.[6]

I Tabel 1 vises 20 af de største danske memeprofiler opstillet efter antallet af følgere.[7]

Memeprofil	Opslag	Følgere
@andershemmingsendk	9.664	1.200.000
@fantastiskeforældre	1.228	159.000
@herligesvend	1.223	100.000
@morfar.fortæller	1.132	99.300
@dkpolmemes	765	70.200
@cand.merc.memes	754	52.200
@skammekrogen	752	43.500
@speltmemes	1.018	41.700
@krænkelseskulturellememes	707	37.500
@sprødtogdejligt	714	35.200
@denlyserødeelefant	147	34.400

6 Tekelis konto på Instagram @detlillememageri blev slettet d. 25. dec. 2019 på grund af gentagne brud på ophavsretten hvorefter hun straks gik over til at kommunikere på @mememagerietsandenprofil (Pedersen, 2020).

7 Oversigten beror på min etnografiske optælling pr. 7.2.2024 da der ikke eksisterer nogen officiel oversigt over danske memeprofiler.

@denlyserødeelefant	147	34.400
@slapkurs	3.046	27.700
@germanskememes	681	25.400
@sjovesager	641	22.100
@klimavenligmemes	350	18.900
@mememagerietsandenprofil	994	18.600
@vedvarendeforandringerihjernen	844	17.900
@bloggersvinet	701	14.200
@memes_de_angora	599	14.200
@mayatekeli	306	13.600

Tabel 1: Oversigt over danske memeprofiler tilgået d. 7.2.2024

Når man gennemgår disse profilers opslag, viser det sig dels at nogle bestemte skabeloner går igen, dels at visse emner, personer og situationer er mere *memeable* end andre, fx landspolitikerne, særligt de mest prominente ministre, tilbagevendede tv-programmer om amatørkonkurrencer som Den store bagedyst, X-factor og Løvens hule og særlige situationer som da Will Smith til Oscar-uddelingen i 2022 gav komiker Chris Rock en lussing for at levere en joke om Smiths skaldede kone, eller da folketingspolitiker Lars Boje Mathiesen på Folketingets talerstol sammenlignede menstruation med afføring. Som Milner noterer sig: "Memes (…) are inherently intertwined with the popular" (2016, s. 156).

Analyse af tre udvalgte danske memeprofiler

I det følgende fokuserer jeg på hvordan de tre memeprofiler etablerer deres platform og via denne deltager i den aktuelle samfundsdebat.

@fantastiskeforældre

Bag den andenstørste danske memeprofil @fantastiskeforældre står Anna Mathiesen der i 2018 som et afbræk fra sin barsel fra lægestudiet startede det der efter hendes eget udsagn mest skulle lave sjov med nybagte forældres hverdagssituationer.[8] Med memet "coughing cat"[9] der ligesom andre memes med katte er kendt for at

8 https://fantastiskeforaeldre.dk/om-fantastiske-foraeldre/ (tilgået 19. sept. 2024).

9 https://knowyourmeme.com/memes/coughing-cat (tilgået 19. sept. 2024).

kunne formidle forskellige menneskelige følelser (figur 3), arbejder hun i sit første opslag klart ud fra tesen om relaterbarhed idet man ser en kendt situation fra livet som småbørnsforældre der skal give sit barn en medicin der fremkalder en umiddelbar brækfornemmelse eller et hosteanfald hos barnet:

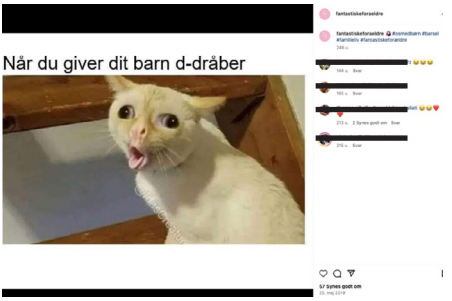

Figur 3. "Når du giver dit barn d-dråber"

Men hurtigt får @fantastiskeforældre blod på den politiske tand og begynder at lave latterliggørende memes hvor hun i forskellige typer mash-up-billeder af danske politikere, særligt de forhenværende og samtidige statsministre Lars Løkke Rasmussen og Mette Frederiksen, bruger deres særegne ansigtsudtryk eller typiske gestus som forlæg for en alment genkendelig situation eller følelse, såsom irritationen over at nogen har spist de sidste pizzarester, illustreret med en video af Mette Frederiksen der højlydt ærgrer sig ledsaget af dyster musik[10], eller at tro at man kan nå at tabe 10 kg inden sommerferien, illustreret med et meme af Lars Løkke Rasmussen der motionerer på 3 forskellige måder.[11] Som det ses i figur 4 hvor Mette Frederiksen med sine 12 forskellige selfies beskrives som "selfiequeen", består det satiriske i den type opstilling i at politikeren i memet sættes ind i en anden, ofte plat eller pinlig, sammenhæng end den oprindelige (inkongruens), og eftersom den memefrembragte kontekst ofte handler om et menneske uden situationsfornemmelse eller dømmekraft, afstedkommer det en indirekte kritik af politikeren for lignende dårlige karaktertræk eller laster.

Figur 4: Selfies

10 https://www.instagram.com/p/Cjp_MK0j1p-/?img_index=1 (tilgået 19. sept. 2024).

11 https://www.instagram.com/p/B_zr-cjjFMq/?img_index=1 (tilgået 19. sept. 2024).

Som et utvetydig mål for latterliggørelsen udstilles politikerne sammen med forskellige kendisser som dumme, overfladiske, indbildske, magtliderlige etc. Selv om den humoristiske kritik ofte går på lidt banale stereotyper, som fx jyder versus københavnere, kan skytsene blive noget tungere når det drejer som om vaccineskeptikere, fortalere for immunboostende kure eller andre der efter den lægestuderendes faglige mening uddeler pseudovidenskabelige sundhedsråd. I figur 5 ses således en kritisk kommentar til smykkedesigner og kendis Mai Manniches vaccineskeptiske opslag om fodboldspiller Christian Eriksen da denne fik et hjertestop i EM-slutrunden i 2021. @fantastiskeforældres bruger en kendt formelbaseret frase, sneklonen "Når X, så Y" (Roer 2007) hvor Y i dette tilfælde udgøres af billedet af den jublende kendis der på den måde hænges ud som en der både skamløst og triumferende udnytter andres ulykke i sin betvivlelse af coronavaccinen. Et andet udbredt træk er hyperblen som ses i figur 6 hvor den tidligere artist og studievært Saszeline der under COVID-19-pandemien delte konspiratorisk materiale om coronavaccinen, klandres for at at mene at botox er sundt, mens vaccinen er gift. I begge memes nedgøres kendte personer på grund af deres ekstreme og kontroversielle coronateorier, og humorens differentierende funktion forstærker kontrasten mellem fortalere og modstandere (Meyer 2000, s. 321).

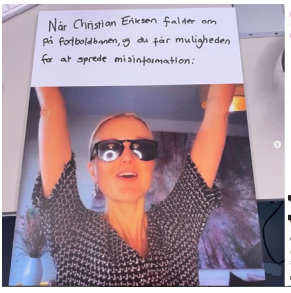

Figur 5: Mai jubler

Figur 6: Saszeline ser rødt

Mai Manniche-opslaget, der fik 15100 likes og 394 kommentarer, medførte at Anna Mathiesen blev interviewet i adskillige medier hvor hun efter eget udsagn forsøgte at skabe debat om misinformation (Nygaard, 2021). Netop nyhedsstrømmen er en af Anna Mathiesens begrundelser for at hun føler et ansvar for at lave det hun kalder god og oplysende satire fordi mange lader sig opdatere om dagens nyheder gennem mememageres opslag. Hun vil gerne stå på mål for det hun siger og trådte efter tre år frem som hjernen bag @fantastiskeforældre for at undgå "det kujonagtige i anonymiteten" (Vesth, 2021). Dette etosstyrkende træk øger hendes troværdighed når det gælder sundhedsfaglige emner, men er ikke nok til at sikre hende en fremtidig høj online etos som mememager. Det er sandsynligvis grunden til at hun vedvarende udviser overbevisende genrekendskab og -udøvelse og har evnen til at betragte sig som del af et interessefællesskab hvor den måske lidt platte, men også opløftende og lystfyldte hverdagskomik fungerer som ventil for frustrationer eller tabuer. Som det også gælder for den næste mememager @herligesvend, poster @fantastiske-

forældre også hyppigt memes der tydeligvis ikke ønsker at være dagsordensættende, men blot at bidrage til den universelle og fundamentale følelse af humor (Kjerkegaard, 2017).

@herligesvend

I efteråret 2019 oprettede Sebastian Lynggaard memeprofilen @herligesvend som i begyndelsen primært bestod af klassiske meme-skabeloner, fx "Advice Animals" (figur 7).

Figur 7: Aggressiv kattekilling

Dermed udnyttede han at disse har tilladelse til at udtrykke en politisk mening mere direkte end andre billedmakroer (Rintel, 2013). Profilen beskæftiger sig med aktuelle emner som fx Corona eller Arnepension, dvs. den omdiskuterede ret til tidlig pension der blev gældende fra 2021, men forsøger også på klassisk satiretegnervis at 'sparke opad' ved i forskellige grader at latterliggøre fremtrædende danske politikeres udsagn. Daværende formand for det borgerligt liberale parti Liberal Alliance Alex Vanopslagh er et yndet mål som i figur 8 hvor @herligesvend bruger ham som eksempel på begrebet *mansplaining* (den bedrevidende mands selvsikre, ikke-efterspurgte forklaring til en kvinde).[12] Brugen af sneklonen, "X *eksisterer*, så Y gør/siger Z", antyder at blot det at en kvinde eksisterer, foranlediger Y, som i dette tilfælde er Vanopslagh, til at sige "Jeg må hellere forklare". Humoren består både i

Figur 8: Mansplaining

12 https://en.wikipedia.org/wiki/Mansplaining (tilgået 19. sept. 2024).

det proportionsløse i at ville forklare alt og i Vanopslaghs bøvede fremtoning. Dette tidlige meme antyder et særligt træk ved @herligesvend som træder tydeligere frem som tiden går, nemlig at Sebastian Lynggaard ønsker at tale ind i kønsdebatten.

Som mange andre mememagere manipulerer og videreudvikler @herligesvend kendte meme-skabeloner så de optrædende figurer i stedet bliver danske politikere. Eksempelvis bliver det populære meme med rapperen Drake (figur 9) remixet i figur 10 så hovedrollen i stedet indehaves af den daværende kulturminister, Joy Mogensen. Kompositionen i @herligesvends udgave af Drake-memet viser i øverste bjælke en person der væmmes ved tanken om noget (at være såkaldt lilleske i dobbeltsengen) for i nederste bjælke at udtrykke overlegen tilfredshed med det samme blot fordi det kaldes noget andet (at få en kødrygsæk).

Figur 9: Drake-meme

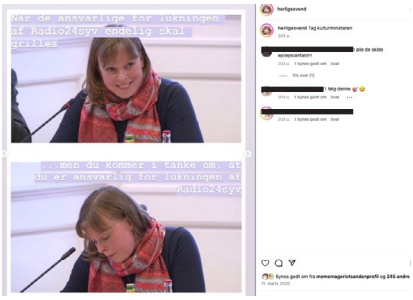
Figur 10: Joy-meme

I @herligesvends kiasme-agtige videreudvikling af memet (figur 10) repræsenterer politikeren i øverste bjælke en håbefuld tilfredshed (med at udøve kritik af de ansvarlige) der i nederste bjælke er vendt til flov skuffelse (når man indser at man selv er ansvarlig), så mens Drake-memets kritik kan siges at handle om den almene effekt af forskønnende omskrivninger, er Joy-memet ganske vist skrevet i et generaliserende "du", men kritikken går direkte på hvorvidt kulturministeren i et samråd d. 11. marts 2020 ville indrømme sin indirekte indblanding i beslutningen om at lukke radiokanalen Radio24syv eller ej.

På @herligesvends profil er der en klar overvægt af nuttede dyr og figurer fra dansk børnefjernsyn, og æstetikken er romantisk med kumulusskyer og en lyserød farvepalet. Selv om profilen på den måde fremstår blød og afpolitiserende, bliver dyrene ofte tillagt nedrige personligheder, eller de udtrykker sig gennem fornærmende ukvemsord, som fx *dit lille svin* (se figur 7). @herligesvend leger med kønsforestillingerne og deltager i kønsdebatten som i figur 11 hvor risikoen for blodpropper ved brug af p-piller bagatelliseres i sammenligning med risikoen ved coronavaccinen.

Mange brugere havde på den baggrund antaget at @herligesvend var en kvinde, og derfor var det lidt af en overraskelse da Sebastian Lynggaard en måned senere viste sig at stå bag @herligesvend. Det 'afslørende' opslag fik 4462 likes og 162 kommentarer (primært fra taknemlige kvinder), og bagmanden har siden da skrevet bøger og deltaget i adskillige talkshows, podcasts og interviewartikler blandt andet

Blodpropper på grund af vaccine
skriger på doktorsk
Blodpropper på grund af p-piller
meh
herligesvend
Det en meget interessant diskussion.
Meeee

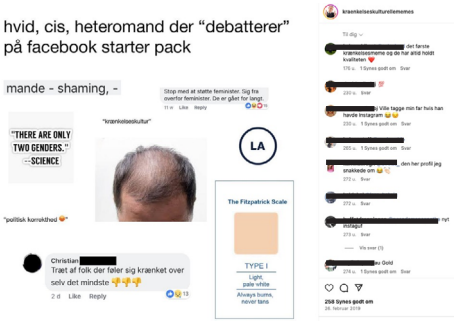

Figur 12: Startpakke

I dette stereotypiserende spottememe bruger KKM sin beskrivelse af mændene som nogen der taber håret og bliver solskoldede til at fremstille dem som svage, sarte og latterlige.

Denne klare udskilning går igen i hele profilens diskurs og viser den som politisk aktivisme der ikke er bange for at bruge polemiske absolutter (Rand, 2008) som fx "seriekrænkere" om magtfulde mænd der offentligt er anklaget for krænkelser.[14] Profilen skifter mellem teksttunge memes om feministisk teori og provokerende "shitposting" med absurde, grovkornede memes af svingende kvalitet (Peters, 2021). I et forsøg på at udsætte mænd for det, de ifølge KKM er allermest bange for, nemlig at blive til grin (Blankholm & Halberg, 2022), bruger profilen den latterliggørende betegnelse "onkelfar" om forskellige kendte veletablerede mænd og forsøger dermed at neutralisere dem som frastødende og kiksede. KKM modtager efter eget udsagn ofte kritiske og hadefulde henvendelser fra mænd og returnerer disse med flabede og ironiske svar der ikke inviterer til reel debat, men ofte ender med det absurde babyimiterende og fremmedgørende svar "gugu gaga" der bevidst fordummer samtalen og provokerer modtageren.

Jargonen i memesene er grov, ironisk og generaliserende, og ordvalget er både woke, fx *cishet* (forkortelse for "cishetero" der ofte bruges kritiserende) og *sapioseksuel* (når man tiltrækkes af intellekt og sind frem for udseende), og præget af ungdomsslang, fx *spurgt* (en provokerende måde hvorpå man markerer andres kommentarer som uønskede), *lol* (netkronym for "Laughing Out Loud") og *dank* (brugt om memes af dårlig kvalitet der postes ironisk eller fordi man ikke ved bedre). Alle der nærmer sig misogyne udtalelser eller mænd der har begået overgreb, bliver *cancelled* (egentlig "annulleret") som et forsøg på at fratage dem taleretten (Velasco, 2020). Profilen har et ideologisk sigte og påpeger i tråd med MeToo-bevægelsen strukturelle problemer når det gælder køn og seksualitet. Med sans for timing kommenterede KKM fx Børsens brand d. 16. april 2024 samme dag med en række memes der tager afstand fra forskellige politikeres og nyheders fokus på bygningen som symbol på en kapitalistisk kolonimagts storhedstid. Efter KKM's mening er det helt ude af trit med nutidens postkolonialistiske opgør med fortidens synder. I et af memesene lader hun en mand og en kvinde hygge sig med at følge

14 https://www.instagram.com/p/CXOFitFs0Fx/ (tilgået 19. sept. 2024).

med i en nyhedsudsendelse om det faldende dragespir (fallossymbol) fra den dobbeltseng hvor kvinden fremstår som den dominerende (figur 13). I memet fremstilles patriarkatets fallit som hyggeunderholdning, samtidig med at matriarkatet fremstår som naturlig alternativ styreform. KKM har selv kommenteret opslaget med følgende emojis 🥺 👉 👈 som et tegn på at hun godt ved at hun med sit opslag vækker andres vrede.[15]

Figur 13: Dragespiret falder

Denne type subtil kritik er dog ofte erstattet af en mere hårdtslående og direkte form, som da KKM i 2021 som reaktion på journalist Puk Elgaards ytring om også at huske på de gode mænd, dvs. dem der ikke er grænseoverskridende og dominerende, postede et billede (figur 14) af en lyserød roset af den type der uddeles som ærespræmier på dyrskuer og lignende (jf. begrebet præmietyr). Teksten i opslaget, der fik over 26.000 likes og 158 kommentarer, er umisforståelig og hård og angiver Elgaards opfordring som et lavpunkt i debatten.

Figur 14: En ironisk ærespræmie

KKM håndhæver det hun lover, nemlig at hendes profil ikke er for "m*nd", og viser med sine smæderetoriske memes og polemiske svar at hun ikke ønsker en dialog, men højst kan bruge mændenes kommentarer til at udstille dem som en fælles fjende foran det reelle publikum, hendes ligesindede. KKM er queer og gør sit til at for-

15 https://www.quora.com/What-does-two-finger-touching-emoji-mean-on-TikTok (tilgået 19. sept. 2024).

styrre de institutionelle normer. Med Rands forståelse af polemikken (2008) kan man se KKM's aggressive og kontrære form som et udtryk for at profilen oplever at befinde sig i et randområde hvor argumentation ikke længere er mulig. Som smæderetorik er KKM's memes klare i skabelsen af en mod-identitet.

Mememagernes etos og retoriske handlekraft

I tilgangen til at poste på Instagram har de tre mememagere meget til fælles. De er alle ukendte da de går i gang med at lave memes på Instagram, og alle oplever i kraft af deres memes at blive interviewet til mere traditionelle medier, fx DR (Mejdahl & Holle, 2021), Politiken (Andresen, 2022) og Heartbeats (Fabrin, 2023). Alle bliver tilskrevet en høj online etos fordi de poster stabilt, kreativt og med blik for interessefællesskabet (Hoff-Clausen, 2008), men meget tyder på at det for @krænkelseskulturellememes vedkommende mere handler om at etablere en markant persona fordi hun i så voldsom grad deler vandene og går meget smæderetorisk til værks. De tre mememagere har individuelle visuelle kendetegn som fx @fantastiskeforældres bølgende skrift, den lyserøde farvepalet hos @krænkelseskulturellememes og @herligesvends brug af nuttede figurer, og alle tre bearbejder kendte skabeloner, fx figur 6, 9 og 12, hvad der blandt andet indebærer billedmanipulering som er karakteriseret ved at blive udført i forskellige grader fra lette justeringer, til collageagtige mashups, fx figur 12 og 13. De intertekstuelle referencer hentes fra danske politikere, meningsdannere og kendisser eller situationer og personer fra populære tv-programmer, og mememagerne demonstrerer kairotisk flair ved veloplagt at udnytte aktuelle begivenheder og iscenesætte dem for at påvirke publikums samfundsforståelse og fremstå som relevante samfundsdebattører.

Kendte retoriske figurer som fx hyperblen og groteske sammenligninger går igen i mememagernes inkongruente humor, men graden af provokation varierer fra @fantastiskeforældre og @herligesvends ofte hyggelige kliché-parodier til KKM som den mest smæderetorisk fornærmende og eksplicit holdningsbearbejdende. Hvis man forventer memes på højt satirisk niveau, kan nogle memes kritiseres for blot at ville lave lidt sjov eller postyr. Andre kan bebrejdes for at være "attention seeking rather than reasoned discourse" (Rintel, 2013, s. 266) eller for som KKM at bruge en ekstrem type stemmesamlende retorik og dermed ende som ekkokamre med frasortering af al den information som ikke stemmer overens med mememagerens synspunkter.

Analysen af mememagernes praksis peger på at fokus er på vej væk fra memes som forfatterløs samfundskritik. Det virker relevant at gentage Hoff-Clausens pointe om online etos: "Det gør en forskel hvem der taler" (2008, s. 209). Succeskriteriet virker til at have skiftet fra det at skabe et delbart meme til det at skabe sig en online talerstol hvor mememagerens følgere ikke blot værdsætter enkelte memes, men hele mememageren som en betydningsfuld stemme i debatten. Mediets affordanser, fx algoritmen, spiller naturligvis ind på hvordan mememagerne når ud til deres følgere, men det gælder også for mememagerne at deres etos skal performes gennem en jævn og relevant memeproduktion, for de er også kun retorer i kraft af deres pub-

likum, og selv om deres brug af humor kan være mere eller mindre satirisk og grovkornet, er den tilsyneladende uomgængelig – i hvert fald for disse mememageres praksis på Instagram, hvad der kan være med til at bekræfte Konzacks forudsigelse af mememagerne som fremtidens satiretegnere.

Den retoriske handlekraft kan tilskrives mememagerne ved at andre liker, deler og kommenterer deres opslag, men er også afhængig af en retor med blik for mediets affordanser, fx algoritmens styring og den visuelle og sproglige memeæstetik, foruden timingsevne og blik for satiriske åbninger. Graden af den enkeltes retoriske handlekraft kan diskuteres, men det er også værd at overveje om det at bruge memes som en hurtig og humoristisk udladning der giver stemme til frustrationer og utilfredshed, kan komme til at stå i vejen for en anden type protest, som fx aktivistiske demonstrationer eller deltagelse i demokratiske debatter og meningsudvekslinger i møder eller landsdækkende medier. Hvis memes som "weapons of the weak" (Miltner, 2017, s. 412) ikke kommer længere end internettets humoristiske hyggehjørne, kan de risikere at forblive 'en lille modstand' fordi de utilfredse kommer til at stille sig tilfreds med at deres kritiske memes bliver kopieret, remixet og delt via internettet og derved 'kun' får succes i 'de utilfredses fællesskab'. I en videre undersøgelse vil det være oplagt at diskutere hvad der skal til for at en mememagers praksis rimer med retorisk medborgerskab (Kock & Villadsen, 2012).

Selv om artiklen har argumenteret for at memes som kommunikationsform kan fungere som talerstol for nogen der her kan udnytte deres flair for visuel retorik og satire som en deliberativ mulighed, vil jeg ikke undlade at påpege at denne talerstol er skrøbelig. Selv om de tre mememagere alle er blevet interviewet af traditionelle nyhedsplatforme, ser det ud til at det kun er Sebastian Lynggaard, der har konsolideret sit handlerum i så stor grad at han fortsat konsulteres som samfundsdebattør uden for Instagram. Hvis memeaktiviteten er mememagernes eneste hjemmel for deltagelse, skal de på grund af kairos' vigtighed og internetkulturens opmærksomhedslogik performe jævnligt for at bevare publikums interesse og dermed deres egen relevans og online etos. Desuden skal mememagerne ramme en stil (elocutio) der på én gang er personlig og skriver sig ind i den almene memeforståelse med aktuel intertekstualitet, fornyende brug af skabeloner og et satirisk blik for det overdrevne og groteske. Hvis de formår at opretholde en høj og passende produktivitet, udvikler de deres troværdighed og "talerværdighed" som en med fingeren på pulsen (Hoff-Clausen, 2011).

At være mememager kræver en væsentlig analyseindsats og produktionsevne samt en særlig god fornemmelse for hvad der er decorum på det valgte medium, på det konkrete tidspunkt og til det partikulære publikum. "Memes are an organic means through which citizens can respond in almost real time to contemporary political events with no fear of delay or censorship by mainstream media" (Ross & Rivers, 2017, s. 3), men man kan som Maya Tekeli diskutere om Instagram er det rette medie for en samfundskritisk diskussion hvis der ikke er sikret fuld ytringsfrihed for den enkelte mememager, for som Milner påpeger:

[T]here's reason to be optimistic about the power of memetic media to facili-

> tate voice in public conversations about significant social issues. This optimism, however, comes with a caveat. If participatory media systems do not provide spaces for the everyday expressions of marginalized identities, then the transformative civic potential of memetic media remains unfulfilled. (Milner, 2016, s. 120)

Som vigtige aktører på sociale medier udfylder mememagerne forskellige samfundsmæssige roller. De bringer os nyhederne i fortættet, underholdende form, de involverer os, og med deres blik for samfundsmæssige begivenheders væsentlighed fungerer de både som vores "social memory" (Laineste & Voolaid, 2016, s. 44-45) og som et spejl for vores psykologisk eller socialt og kulturelt betingede adfærd. Men det er også meget attraktivt at være mememager fordi det giver social kapital (Nissenbaum & Shifman, 2017), så det kan naturligvis diskuteres om det er mere oplagt at sammenligne mememageren med influencere end samfundsdebattører der arbejder i overensstemmelse med normerne for retorisk medborgerskab.

Konklusion

Med udgangspunkt i danske samfundskritiske og politiske memes formidlet via platformen Instagram har jeg forsøgt at forklare hvordan mememageri er et innovativt retorisk fænomen der appellerer til hverdagsdeltagelse og potentielt baner vejen for nye debattører på grund af multimodale, digitale platforme som alle umiddelbart har adgang til, og sociale medier der giver brugerne mulighed for at nå et hidtil uset antal modtagere via viralitet.

Nogle mememagere ønsker decideret at være dagsordensættende, andre ser sig selv som en nødvendig modpol til bestemte politiske retninger eller går direkte efter at karikere og kritisere bestemte mennesketyper eller attituder eller sætte spot på eliten og de magtudøvendes ømme punkter. Spørgsmålet om hvordan danske mememagere forsøger at påvirke aktuelle politiske og samtidskritiske dagsordener, har jeg forsøgt at besvare ved at analysere et datasæt bestående af tre forskellige danske memeprofiler. Ved kritisk at undersøge mememagernes brug af deres retoriske værktøjskasse og diskutere deres etos og retoriske handlekraft har jeg dels demonstreret at bestemte retoriske figurer, humor og samfundskritik går igen, dels at mememagerne bidrager til at stimulere specifikke diskussioner og forme den overordnede diskurs. De har en etos som analytisk skarpe og visionære og får dermed status som samfundskritikere, men det er ikke en stabil talerstol, for følgernes opmærksomhed er flygtig. At ville meme sig til indflydelse kræver mere end sporadiske sidebemærkninger i sjov indpakning. Mememagere skal levere jævnligt, virtuost og relevant for at beholde deres talerstol. Det kræver en meget høj grad af samfundsengagement.

De tre undersøgte mememagere får i kraft af de sociale medier en talerposition og dermed en retorisk handlekraft hvis rækkevidde og volumen er helt anderledes uforudsigelig og accelererende end via de traditionelle medier. At afgøre om de er reelt dagsordensættende og i hvor høj grad de skubber til grænsen for hvem der kan deltage med hvad, kræver en anden type undersøgelse, ligesom man også kan disku-

tere om mememagernes mulighed for at tilskrive brugerne handlekraft reelt udnyttes. Der er en klar risiko for at debatten kun foregår i lukkede fora og ekkokamre og i for ringe grad bliver taget ud af dette online univers. Men måske er mememagerne en ny type samfundsdebattør hvis vigtighed og forandringskraft vi endnu ikke har set den fulde rækkevidde af.

Litteraturliste

Andreasen, J. T. (2014). *Internetmemers retorik* [Masters Thesis]. Aarhus University.

Andresen, H. V. (2022, 8/5). Herlige Svend: »Det er irrelevant at placere skyld, for vi kender problemet. Og problemet er mænd«. *Politiken*. https://politiken.dk/debat/art8739446/»Det-er-irrelevant-at-placere-skyld-for-vi-kender-problemet.-Og-problemet-er-mænd« (tilgået 19. sept. 2024).

Askanius, T., & Keller, N. (2021). Murder fantasies in memes: fascist aesthetics of death threats and the banalization of white supremacist violence. *Information, communication & society*, 24(16), 2522-2539. https://doi.org/10.1080/1369118X.2021.1974517.

Billig, M. (2005). *Laughter and Ridicule. Towards a Social Critique of Humour*. Sage Publications.

Blankholm, L.N. & Halberg E. (2022, 3/5). Revolutionen. En verden at vinde. *24syv*. https://www.spreaker.com/episode/hvad-er-det-perfekte-kommunistiske-meme—49639317. (tilgået 19. sept. 2024).

Bruns, A. (2009). *Blogs, Wikipedia, Secondlife and beyond*. Peter Lang Publishing.

Crawford, B., Keen, F., & Suarez-Tangil, G. (2021). Memes, Radicalisation, and the Promotion of Violence on Chan Sites. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 15(1), 982-991. https://doi.org/10.1609/icwsm.v15i1.18121.

Davison, P. (2020). The Language of Internet Memes. *The Social Media Reader*, New York University Press, 2020, 120–34, https://doi.org/10.18574/nyu/9780814763025.003.0013.

Dawkins, R. (2006). *The Selfish Gene*. 30th Anniversary Edition (orig. 1976). Oxford University Press.

Douglas, N. (2014). It's Supposed to Look Like Shit: The Internet Ugly Aesthetic. *Journal of visual culture*, 13(3), 314-339. https://doi.org/10.1177/1470412914544516.

Dynel, M. (2016). "I Has Seen Image Macros!" Advice Animal Memes as Visual-Verbal Jokes. *International journal of communication* (Online), 660-688.

Fabrin, E. B. N. (2023, 15/3). Kommentar: Vi kommer ikke patriarkatet til livs i ekkokamre på Instagram. *Heartbeats*. https://heartbeats.dk/kommentar-vi-kommer-ikke-patriarkatet-til-livs-i-ekkokamre-paa-instagram/ (tilgået 19. sept. 2024).

Gal, N., Shifman, L., & Kampf, Z. (2016). "It Gets Better": Internet memes and the construction of collective identity. *New Media & Society*, 18(8), 1698-1714. https://doi.org/10.1177/1461444814568784

Hauser, G. A. (1999). *Vernacular Voices: The Rhetoric of Publics and Public Spheres*. Columbia, SC: University of South Carolina Press.

Hoff-Clausen, E. (2011). *Online ethos : webretorik i politiske kampagner, blogs og wikis* (2. opl. ed.). Samfundslitteratur.

Isager, C. (2014). Retorisk handlekraft. I Klujeff, M. L., m.fl. (red.) *Retorikkens aktualitet : grundbog i retorisk kritik*, 265-286. 3. udgave. 1. oplag., Hans Reitzel.

Jenkins, H., Ford, S., & Green, J. (2013). *Spreadable Media: Creating Value and Meaning in a Networked future*. New York University Press.

Johann, M., & Bülow, L. (2019). One does not simply create a meme: Conditions for the diffusion of Internet memes. *International journal of communication*, 13, 1720-1742.

Kjerkegaard, S. (2017). *Humor*. Aarhus Universitetsforlag.

Knobel, M., & Lankshear, C. (2007). *A new literacies sampler*. Peter Lang.

Kock, C. & Villadsen, L. (2012). Introduction: Citizenship as a Rhetorical Practice. *Introduction: Citizenship as a Rhetorical Practice*, Pennsylvania State University Press, 2012.

Konzack, L. (2012). X is now a meme. *Kommunikationsforum*. https://kforum.dk/article143027k.ece

Kristensen, N. N. & Mortensen, M. (2021). 'Don't Panic People! Trump Will Tweet the Virus Away': Memes Contesting and Confirming Populist Political Leaders during the COVID-19 Crisis. *Information, Communication & Society*, vol. 24, no. 16, 2442–58, https://doi.org/10.1080/1369118X.2021.1972127.

Laineste, L. & Voolaid, P. (2016). Laughing across Borders: Intertextuality of Internet Memes. *European Journal of Humour Research*, vol. 4, no. 4, 26–49.

Langberg, M. (2022, 14/10). Politiske memes indtager internettet – og det er vigtigt, hvordan politikerne forholder sig til dem. *TV2*. https://nyheder.tv2.dk/politik/2022-10-14-politiske-memes-indtager-internettet-og-det-er-vigtigt-hvordan-politikerne-forholder-sig-til-dem.

Leff, M. (2003). Fortolkende retorisk kritik. Et casestudie af Martin Luther Kings "Letters from Birmingham Jail". *Rhetorica Scandinavica*, 26, 6-19.

Mauricio, M. (2021, 19/3). Memes er satiretegningens arvtager. De provokerer, tager pis og spidder dem, der sidder på magten. *Altinget*. https://www.altinget.dk/artikel/memes-er-satiretegningens-arvtager-de-provokerer-tager-pis-og-spidder-dem-der-sidder-paa-magten

Mejdahl C. & Holle, N.S. (2021, 27/2). 70.000 danskere følger med i Annas jokes på Instagram: 'Det er svært ikke at fornærme nogen'. *DR-Kultur*. https://www.dr.dk/nyheder/kultur/70000-danskere-foelger-med-i-annas-jokes-paa-instagram-det-er-svaert-ikke-fornaerme.

Meyer, J. C. (2000). Humor as a Double-Edged Sword: Four Functions of Humor in Communication. *Communication Theory*, 10(3), 310-331. https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2000.tb00194.x

Meyer, M. K. K., & Zierau, E. (2019). Spitting Image. Press photographs and memes as digital cultural heritage in Netarkivet. *Fund Og Forskning I Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 58 (253). https://doi.org/https://doi.org/10.7146/fof.v58i0.125306

Milner, R. M. (2013). Pop Polyvocality: Internet Memes, Public Participation, and the Occupy Wall Street Movement. *International journal of communication*, 7, 2357-2390.

Milner, R. M. (2016). *The world made meme : public conversations and participatory media*. The MIT Press.

Miltner, K. M. (2017). Internet Memes I J. Burgess, A. Marwick, & T. Poell (red.), *The SAGE Handbook of Social Media* (s. 412-428)). SAGE Publications Ltd.

Nissenbaum, A., & Shifman, L. (2017). Internet memes as contested cultural capital: The case of 4chan's /b/ board. *New Media & Society*, 19 (4), 483–501. https://doi.org/10.1177/1461444815609313

Nygaard, L. R. (2021, 29/6) Mai Manniche raser efter medvirken i DR-program: 'Idiot, mand – hun har sgu ikke lært, hvad det vil sige at være sjov'. *BT*. https://www.bt.dk/kendte/mai-manniche-raser-efter-medvirken-i-dr-program-idiot-mand-hun-har-sgu-ikke-laert (tilgået 19. sept. 2024).

Pedersen, M.B. (2020, 8/1). Det Lille Mememageri er blevet slettet på Instagram: Demokratisk problem. *Journalisten*. https://journalisten.dk/det-lille-mememageri-er-blevet-slettet-paa-instagram-demokratisk-problem. (tilgået 19. sept. 2024).

Peters, R. (2021). Shitposting. *Den store danske*. https://denstoredanske.lex.dk/shitposting (tilgået 19. sept. 2024).

Rand, E. J. (2008). An Inflammatory Fag and a Queer Form: Larry Kramer, Polemics, and Rhetorical Agency. *Quarterly Journal of Speech*, 94, 297–319.

Rintel, S. (2013). Crisis memes: The importance of templatability to Internet culture and freedom of expression. *Australasian Journal of Popular Culture*, 2 (2), 253–271. https://doi.org/10.1386/ajpc.2.2.253_1.

Rodriguez, C. (2014, 10/3). Food Porn: Are You Ready To Take A Stand? *Forbes*.

Roer, H., & Klujeff, M. L. (2011). Temaintro: Smæderetorik. *Rhetorica Scandinavica*, 54, 9-18.

Ross, A. S., & Rivers, D. J. (2017). Digital cultures of political participation: Internet memes

and the discursive delegitimization of the 2016 U.S Presidential candidates. *Discourse, Context & Media*, 16, 1-11. https://doi.org/10.1016/j.dcm.2017.01.001.

Rønlev, R. & Bengtsson, M. (2022). The Media Provocateur: A Rhetorical Framework for Studying an Emerging Persona in Journalism. *Journalism* (London, England), vol. 23, no. 6, 1233–49, https://doi.org/10.1177/1464884920957166.

Shifman, L. (2012). An Anatomy of a YouTube meme. *New Media and Society*, 14, 187-203.

Shifman, L. (2013). *Memes in Digital Culture* (1 ed.). MIT Press. https://doi.org/10.7551/mitpress/9429.001.0001.

Stryker, C. (2011). *Epic win for Anonymous: How 4chan's army conquered the Web*. Overlook Duckworth.

Svatoňová, E. (2023). The Dark Side of Laughter: Humour as a Tool for Othering in the Memes of Czech Far-Right Organization Angry Mothers. I Sevelsted, A., Toubøl, J. (red.) *The Power of Morality in Movements. Civic Engagement in Climate Justice, Human Rights, and Democracy*, 239-263. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-98798-5_11.

Turkle, S. (1997). *Life on the screen: identity in the age of the internet*. Touchstone.

Velasco, J. C. (2020). You are Cancelled: Virtual Collective Consciousness and the Emergence of Cancel Culture as Ideological Purging. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanitie*, 12(5), 1-7.

Vesth, A. (2021, 28/7). Ramt af debatten. Fantastiske Forældre - Kvinden bag meme-profilen. *Radio24syv*. https://podcastaddict.com/ramt-af-debatten/episode/126468386 (tilgået 19. sept. 2024).

Woods, H., S., Hahner, L., A. (2020). *Make America Meme Again*. New York, United States of America: Peter Lang Verlag. Retrieved Sep 24, 2024, from 10.3726/b14436.